

Plukovník Ing. Karel E m i n g e r,
Ing. Ladislav K l í m a, CSc.

Zásady vlády a obranný výzkum

Usnesením vlády ČR č. 247 ze dne 23. dubna 1997 byly schváleny nové zásady vlády pro oblast výzkumu a vývoje.

Zásady vychází z programového prohlášení vlády ČR, ve kterém se zdůrazňuje význam výzkumu a vývoje a jeho výsledků nejen jako příspěvku ke světovému poznání, ale zejména pro ekonomiku země a její vzdělanost. Vyjadřují nové principy státní podpory výzkumu a vývoje.

Deklarované cíle zásad vlády České republiky

Cílem zásad je:

- * dotvořit systém státní podpory výzkumu a vývoje tak, aby byl při vstupu do Evropské unie kompatibilní s jejím systémem,
- * pravidelně zvyšovat přímou státní podporu výzkumu a vývoje tak, aby tato podpora při přijetí do Evropské unie představovala nejméně 0,7 % hrubého domácího produktu (HDP),
- * vytvořit prostředí podporující financování výzkumu a vývoje z různých zdrojů,
- * zavést statistické a účetní výkaznictví, povinné pro všechny příjemce státní podpory výzkumu a vývoje, které bude kompatibilní se systémem Evropské unie.

Vliv HDP na výši účelových prostředků pro obranný výzkum

Předpokládané snížení tempa růstu HDP se promítne do růstu podílu výdajů na výzkum a vývoj na HDP. V zásadách byl předpokládán růst výdajů na výzkum a vývoj o 0,03 % HDP ročně (to je přibližně o 1,5 mld Kč). Snížení kalkulační základny, tj. stavu HDP podle informací z května 1997 o 40 mld Kč, se i při dílčí redukci prostředků promítne do snížení růstu výdajů na výzkum a vývoj pro rok 1998 o přibližně 0,1 mld Kč. Snížení odhadu HDP pro rok 1998 o 100 mld Kč se promítne snížením růstu výdajů o přibližně 0,3 mld Kč. Výdaje na výzkum a vývoj v České republice v roce 1997 po krácení státních prostředků podle usnesení vlády č. 229/1997 dosáhnou výše 7,3 mld Kč, což bude 0,47 % HDP.

Předpokládané tempo růstu podle zásad odpovídá nárůstu prostředků o 1,1 mld Kč pro rok 1998, tj. včetně výdajů na obranný výzkum. Proto růst výdajů na výzkum a vývoj v roce 1998 by měl činit celkově 15,2 % předpokládaného stavu roku 1997. Tento

meziroční nárůst je ve srovnání s jinými odvětvími národního hospodářství a vzhledem k průměru výdajů státního rozpočtu výrazně vyšší, protože oblast výzkumu a vývoje je jednou ze čtyř státních priorit.

Na základě předchozích úvah vychází, že pro obranný výzkum by se měly rozpočtovat veškeré prostředky pro rok 1998. Návrh rozpočtové kapitoly MO pro oblast obranného výzkumu zahrnuje pro rok 1998 115 mil. Kč ve prospěch účelové podpory obranného výzkumu rezortu ministerstva obrany.

Zásady a ovlivnění zaměření výzkumu a vývoje

Zaměření výzkumu a vývoje bude vládou České republiky ovlivňovat rozdělování přímé státní podpory tak, aby podíl badatelského výzkumu (včetně nespecifického) a cíleného výzkumu byl přibližně stejný.

V badatelském výzkumu to bude institucionální podporou výzkumných záměrů organizací na základě pravidelného hodnocení, účelovou podporou grantových projektů a podporou nespecifikovaného výzkumu na všech vysokých školách pro rozvoj výzkumu.

V cíleném výzkumu a vývoji to potom bude účelovou podporou výzkumných projektů na základě veřejné soutěže, účelovou podporou vývojových projektů formou veřejné zakázky, institucionální podporou organizací na základě hodnocení jejich výzkumných záměrů.

U všech oblastí cíleného výzkumu a vývoje mají odpovědné rezorty státní správy zhodnotit cíle a zaměření současných programů a dopracovat je tak, aby od roku 1998 byly v souladu s legislativou a metodikou Evropské unie.

Cílený výzkum a vývoj bude vládou podporován:

- v průmyslovém výzkumu a vývoji,
- v obranném výzkumu a vývoji,
- v neprůmyslovém výzkumu.

Toto členění potvrzuje, že v současné době již je vnímána oblast obranného výzkumu z hlediska svých specifík a důležitosti až na úrovni vlády. Tento stav nevznikl bez přičinění. Je pozitivním výsledkem mimo jiné i činnosti odborného orgánu pro obranný výzkum Ministerstva obrany ČR.

Infrastrukturu pro výzkum a vývoj hodlá vláda České republiky podporovat jako samostatnou oblast k vytvoření dostupnosti informací o výzkumu a vývoji a ke zvýšení rychlosti a efektivnosti převodu dosažených výsledků výzkumu a vývoje do inovací technologií, výrobků a služeb. Vláda tím vkládá zvláštní význam vědeckým a technickým informacím a službám. V rezortu ministerstva obrany se však nedaří docenit tuto složku jako specifický a od oblasti výzkumu neoddělitelný podsystém.

V mezinárodní spolupráci bude vláda i nadále podporovat formu samostatných projektů mezinárodní spolupráce, vybraných na základě veřejné soutěže a určených ke krytí závazků České republiky a na výraznější účast ve významných mezinárodních organizacích a programech.

Značný problém zde představuje legislativní zabezpečení této spolupráce a jejich výsledků. V rezortu obrany mimo jiné i zabezpečení zahraničních cest.

Výklad dalších zásad pro obranný výzkum

V oblasti státní podpory výzkumu a vývoje vláda předpokládá přejít od dosavadního způsobu poskytování státní podpory na systém běžný v zemích Evropské unie. Z pohledu pracovišť rezortu obrany, které se zabývají výzkumem a zadavateli projektů, je vhodné upozornit na následující:

- * Veškeré **náklady projektů budou hrazeny z účelových prostředků zadavatele** (včetně mezd a režie) a veškeré **náklady na výzkumné záměry organizací z institucionálních prostředků zřizovatele**. *Poznámka: Tento princip, umožňující serióznější posuzování efektivnosti výzkumů bude v rozpočtovém úseku ministerstva obrany klást nové nároky na strukturu rozpočtu, evidenci a výkaznictví.*
- * Značnou **odpovědnost přijmou nositelé projektů za hospodaření s přidělenými účelovými prostředky na vlastním účtu**, na který budou poskytovány účelové prostředky na základě smlouvy. Dosavadní zkušenosti současně ukazují na potřebu zavedení vhodných kontrolních mechanismů tohoto hospodaření z úrovně zadavatele a na přípravu vhodných zásad pro sankce za nesplnění smluvních povinností nositele projektu.
- * **Výsledky řešení projektů budou v případě zadavatele, kterým bude ministerstvo obrany, vlastnictvím státní správy.**
- * Zohlednění se dostalo základnímu požadavku řešitelů na **včasné uvolňování prostředků na řešení**, které se nyní stává časově limitovanou povinností zadavatele (do dvou měsíců po uzavření smlouvy a do konce února v dalších letech řešení).
- * Zejména pro organizace, které se nezabývají pouze výzkumem, **nebudou tyto činnosti finančně vázány a omezovány při podpoře výzkumu v těchto zařízeních**. To je spojeno perspektivně i s odděleným financováním hlavních a vedlejších činností organizace, rozšířením institutu vedlejší činnosti, věcně podloženým institucionálním financováním, s využitím ekonomických pravidel pro veřejně prospěšné společnosti i s převodem prostředků do dalších let.
- * Důraz je znovu kladen na **institucionální financování**, které podporuje výzkumné záměry organizací, ovšem za podmínky jejich objektivního hodnocení i hodnocení dosavadní činnosti. To představuje pro rezort obrany novou dimenzi zajišťování prostředků pro organizace zabývající se výzkumem, zejména pro vojenské vysoké školy.
- * Po parlamentním projednání by byla příležitost rozšíření možnosti pro zadavatele ze státní správy využít i **zákona o veřejných zakázkách** v případech, kdy jediným uživatelem výsledků bude stát.

Kdo zabezpečí realizaci zásad v obranném výzkumu?

Ze stručného přehledu zásadních opatření a záměrů vlády vyplývá řada legislativních, finančních i organizačních opatření, které bude rezort obrany zajišťovat nad rámec plánovaných aktivit a souběžně s běžnou operativou. Přitom současné činnosti, které vyplývají ze schválených plánů a postupů, jen s obtížemi zajišťují dosavadní úkoly a opatření obranného výzkumu. V nových organizačních podmínkách je v pohybu i hledání dalšího modelu řízení oblasti obranného výzkumu.

V srpnu roku 1996, po roce realizace závěrů „Konceptce ministerstva obrany v oblasti obranného výzkumu“, jsme se na stránkách Vojenských rozhledů ohlédlí za prošlou cestou při utváření řízení oblasti obranného výzkumu. Stručně jsme uvedli dosažený stav, podělili se o problémy, které nepříznivě ovlivňovaly konstituování oblasti obranného výzkumu v rovině organizační, programové a při financování výzkumu. Tehdy jsme rozvíjeli vize dalšího rozvoje a naplňování „Konceptce...“ bez anticipace zásadních dopadů možných změn organizačních struktur ministerstva obrany v oblasti obranného výzkumu.

Odborný orgán pro obranný výzkum byl základním stavebním prvkem „Konceptce ...“, který měl garantovat systémové přístupy identifikace fideletních faktorů oblasti obranného výzkumu, návrhů metod, nástrojů a postupů k jejich prospěšnému ovlivňování, k získávání, vytváření a uplatnění poznatků výzkumu v souladu s vědní politikou rezortu ministerstva obrany a České republiky.

Vytvoření nových organizačních struktur na MO od 1. 1. 1997 však znamenalo pro výkonný orgán správy oblasti obranného výzkumu náhlou novotu, v terminologii reorganizačních metod označovanou jako „pumová strategie“, zásadně měnící původní vize rozvoje. Tato organizační strategie, která byla vyvinuta v 50. letech tohoto století, totiž klade při zavádění do praxe zvlášť vysoké nároky na pracovníky, kteří musí nutně vzniklé nejasnosti, nesrovnalosti a chybějící pravidla naplnit vlastní improvizací. Tím se výrazně narušila kontinuita rozvoje oblasti obranného výzkumu.

Stav oblasti obranného výzkumu po zrušení odborného orgánu je reálně ztížen i přípravou změn druhého stěžejního prvku „Konceptce...“ – Rady rezortu MO pro obranný výzkum. Tento poradní orgán jmenovaný ministrem obrany, jenž byl vytvořen ze špičkových představitelů vědy a výzkumu České republiky, musí mít své stabilní místo v otázkách programování, financování a hodnocení obranného výzkumu.

Je tedy zákonité, že z pohledu těchto změn již došlo a nadále může dojít i k určitým obtížím v kontinuitě procedur, postupů a úkolů, které byly deklarovány za jiných organizačních podmínek a k časové diskontinuitě jejich provádění.

Vymezení nových postupů je tak nyní limitováno nejen dostupnými kapacitami odborníků, jejich motivací a časem, ale i zásadními změnami ve způsobu a formách státní podpory výzkumu a vývoje, které jsou nově formulovány usnesením vlády k „Zásadám vlády pro oblast výzkumu a vývoje“.

Ve správním řízení oblasti obranného výzkumu se tak vytváří situace ověření nového modelu jeho realizace, kdy bude muset participovat více složek Ministerstva obrany ČR na jeho zabezpečení v působnosti různých speciálních útvarů, které nemají přímý přístup ke znalostem a kultuře správy oblasti obranného výzkumu.

Země, které aspirují na členství, budou muset své ozbrojené síly modernizovat, ať už budou členy NATO či budou stát mimo něj – pokud lze v této věci vůbec něco říci, pak jedině to, že v nezabezpečené, neangažované střední Evropě by byly vojenské výdaje vyšší.

Madeleine Albrightová, ministryně zahraničních věcí USA, v revue Proglas 3/97.